

TOLGE

Dance Europe July 2012

MIKE DIXON arvustab Toomas Eduri esimest Eestis lavastatud täispikka balletti

Modigliani oli kunstnik, keda seostatakse ühes Pariisi katusekambris nälgimise ning noorelt tiisikusse suremisega. See vastab meedia prototüübile romantilisest boheemlasest, kelle geniaalsust tema eluajal ei tunnustata. Tegelikkus oli üsna võigas ja ebaromantiline ning Eesti Rahvusballeti lavastuses ei jäeta Modigliani joomarlust, narkootikumide pruukimist ega seelikuküti loomust tähelepanuta, ent kunstniku legendi uuritakse Toomas Eduri poeetilise pilgu läbi. Edur mõistab, et iga kunstnik peab otsima oma isiklikku eneseväljendusviisi ja taluma enesekindluse puudumise ja hapra enesehinnangu agooniat. Lavastuses „Modigliani – neetud kunstnik“ on ka nii hallutsinogeenseid kui impressionistlikke aspekte hõlmavaid elemente ning ehkki tegu on Eduri esimese täispika jutustavas laadis koreograafiaga, on lavastaja teatraalsed ja koreograafilised instinktid julged ja hästi häälestatud. Tauno Aintsi muusika on meloodiline, atmosfäärne, rütmiliselt tugev ja kontraste täis: see on sõna kõige paremas mõttes kinolilik. Etenduse esimeses pooles on momente, kus muusika ei ole lavategevuse jõuliseks edasiviimiseks piisavalt balletilik ning kus orkestraalsed värvid ja lüürilised toonid vastanduvad tantsu pingelisele meeleolule, ent need hetked on harvad. Balleti teises pooles moodustavad muusika ja ballett vaimse terviku, mille tulemuseks on võimas emotsionaalne sünergia. Peab mainima, et Tauno Aints on äärmiselt andekas. Edur on panustanud nii libreto kui lavakujunduse kontseptisooni loomisesse, esimese puhul koostöös Irina Müllersoniga ja teise puhul koos Liina Keevallikuga. Lavakujundus on väga ebatavaline. Esimeses stseenis näeb publik kihava Pariisi tänava taha jäävat pimedat tühjust, kus kohviku La Rotonde ja lilleleti kohal hõljuvad kehatud katused ja näib, nagu oleksid hooned kunstnike molbertitega ühendatud. Seda ideed arendatakse hiljem edasi, kui pildid oma raamides üles ja alla libisevad või kui kujud maalidest väljuvad. Tiit Urviku tujukas valgustus teeb Keevalliku lavakujunduse veel mõjuvamaks.

Tema legendi uuritakse Toomas Eduri poeetilise pilgu läbi, kes mõistab, et iga kunstnik peab otsima oma isiklikku eneseväljendusviisi ning taluma enesekindluse puudumise ja hapra enesehinnangu agooniat.

Esimest stseeni, milles Amadeo Modigliani (Anatoli Arhangelski), tema kaks saamatut kaaskunstnikku (Jevgeni Grib ja Andrus Laur) ja energiline kunstikaupmees Leopold Zborovski (hämmastav Sergei Upkin) esitavad lustlikult hiilgava kava, ilmestavad veel lille müüjad, tänavaviuldaja ja õnnelikud paarikesed. Modigliani näiliselt muretut käitumist peegeldavad stseenid, kus ta viiuldajale oma taskust viimased mündid poetab ja mööduvale tüdrukule ulatamiseks lillekimbu varastab. Pärast nutika koreograafiaga, neljale paarile mõeldud tangot ja osa, kus kuus meest täpselt ja kiiresti topelttuure esitavad, meeleolu tumeneb. Modigliani tülitseb kliendiga ja kergitab joobnuna naiste seelikusabasid, seejärel laseb pealtnägijaid šokeerides püksid alla. Järgmisena näeme kunstniku privaatsel külge: ta on purjus ja üksi, viskab endast välja minnes oma maalid põrandale, ent näeb siis nägemust oma suurest armastusest ja muusast Jeanne Hebuterne'ist, kelle saabumist saadab pahvakas kuiva jääd. See on teatraalses ja muusikalises mõttes maagiline hetk ning Hebuterne'i kehatav Alena Shkatula on õhkrõnas mustas rõivastuses tõeliselt kaunis.

Järgnevates stseenides näeme Acedemie Colarossi maalikunstitudi, Modigliani stuudiot, tema näituse avamist Berthe Weilli galeriis, kus toimub politsei haarang, tema allakäiku iseloomustavat lõbumaja, tema vägivaldset käitumist Jeanne Hebuterne'i suhtes ja lõpustseeni vaestehaiglas, kus kunstnik sureb. Edur ühendab narkootikumi- ja seksisõltuvuse loovimpulsiga. Ta mõistab, et libiido on kunstniku loometöö protsessi ülioluline aspekt. Modigliani teosed esinevad kõigis stseenides, need katavad raamides lava või projitseeritakse tolmulappidele, põrandad ja lagi langevad sisse või volditakse kokku kui maalikunstniku joonistusplakk, maalitud aktid kepslevad laval ja tantsivad kunstnikuga ning ülendavad ekstaatilistel hetkedel ta meeleolu. Visuaalsed leiutised on halastamatud.

Kogu trupp teenib koreograafi hästi: sünge ja mõtisklev Arhangelski sarnaneb neetud kunstnikuga ning tema emotsioonide ulatus ja kindel tehnika on hämmastavad, Alena Shkatula särab teise vaatuse lõpuosas, kus ta tantsib esmalt soolo. seejärel dueti oma endise minaga ning siis lõpustseeni

(Jevgeni Grib ja Andrus Laur) ja energiline kunstikaupmees Leopold Zborovski (hämmastav Sergei Upkin) esitavad lustlikult hiilgava kava, ilmestavad veel lilleüüjad, tänavaviuldaja ja õnnelikud paarikesed. Modigliani näiliselt muretut käitumist peegeldavad stseenid, kus ta viuldajale oma taskust viimased mündid poetab ja mööduvale tüdrukule ulatamiseks lillekimbu varastab. Pärast nutika koreograafiaga, neljale paarile mõeldud tangot ja osa, kus koos meest täpselt ja kiiresti topelettuure esitavad, meeleolu tumeneb. Modigliani tülitseb kliendiga ja kergitab joobnuna naiste seelikusabasid, seejärel laseb pealtnägijaid šokeerides püksid alla. Järgmisena näeme kunstniku privaatselt külge: ta on purjus ja üksi, viskab endast välja minnes oma maalid põrandale, ent näeb siis nägemust oma suurest armastusest ja muusast Jeanne Hebuterne'ist, kelle saabumist saadab pahvakas kuiva jääd. See on teatraalses ja muusikalises mõttes maagiline hetk ning Hebuterne'i kehastav Alena Shkatula on õhkõrnas mustas rõivastuses tõeliselt kaunis.

Järgnevates stseenides näeme Acedemie Colarossi maalikunstitundi, Modigliani stuudiot, tema näituse avamist Berthe Weilli galeriis, kus toimub politsei haarang, tema allakäiku iseloomustavat lõbumaja, tema vägivaldset käitumist Jeanne Hebuterne'i suhtes ja lõputseeni vaestehaiglas, kus kunstnik sureb. Edur ühendab narkootikumi- ja seksisõltuvuse loovimpulsiga. Ta mõistab, et libiido on kunstniku loometöö protsessi ülioluline aspekt. Modigliani teosed esinevad kõigis stseenides, need katavad raamidest lava või projitseeritakse tolmulappidele, põrandad ja lagi langevad sisse või volditakse kokku kui maalikunstniku joonistusplakk, maalitud aktid kepslevad laval ja tantsivad kunstnikuga ning ülendavad ekstaatilistel hetkedel ta meeleolu. Visuaalsed leiutised on halastamatud.

Kogu trupp teenib koreograafi hästi: sünge ja mõtisklev Arhangelski sarnaneb neetud kunstnikuga ning tema emotsioonide ulatus ja kindel tehnika on hämmastavad, Alena Shkatula särab teise vaatuselõpuosas, kus ta tantsib esmalt soolo, seejärel dueti oma endise minaga, ning siis lõputseeni Arhangelskiga. Seesugune pikk tantsude jada väsitaks iga tantsijat, ent Shkatula esitab selle enesekindlalt. Võimsas lõputseenis tõuseb Arhangelski surivoodilt ja vaatleb oma leinavat kallimat, seejärel aga uurib rahuolevalt oma maale. Kunstnik sureb, ta tööd elavad edasi ja kunstniku hing võidutseb ka tulevaste põlvete jooksul. Seega tundub etenduse sõnum optimistlik, ent Edur lõpetab raseda Hebuterne'i enesetapuga – aknalaud, millel naine seisab, kerkib üllatava pöördena enne tema saatuslikku hüpet lavalt õhku. Ei olnud üllatav, et publik võttis radikaalse uue tantsutüki vastu entusiastlikult ja pika aplausiga, mille kestel saabus lavale külluslikult lilli. Toomas Edur on ühe parima tantsijana juba oma jälje balletimaailma jätnud, ent Eesti Rahvusballleti enesekindla juhtimise ja oma esimese täispika balleti märkimisväärse koreograafia abil on ta maha tõmmanud ülimalt olulise tähisjoone, mida meil kõigil tähele panna tasub.

Modigliani – neetud kunstnik

Maailmaesietendus – 11. mail 2012

Rahvusooper Estonias, Tallinnas

Koreograaf/lavastaja: Toomas Edur; Muusika: Tauno Aints; Libreto: Irina Müllerson ja Toomas Edur; Muusikaline juht ja dirigent: Risto Joost; Dirigent: Mihhail Gerts; Lavakujunduse kontseptsioon: Toomas Edur, Liina Keevallik; Kunstnik: Liina Keevallik; Valguskunstnik: Tiit Urvik; Repetiitorid: Toomas Edur, Viktor Fedortšenko, Marina Kesler, Agnes Oaks.

Osatäitjad:

Amadeo Modigliani: Anatoli Arhangelski, Jevgeni Grib, Aleksandr Prigorovski, Sergei Upkin; Jeanne Hebuterne, tema naine: Luana Georg, Olga Rjabikova, Alena Shkatula; Leopold Zborovski, kunstikaupmees: Sergei Upkin, Jonathan Hanks, Andrus Laur, Bruno Micchiardi; Modigliani kunstnikest sõbrad: Jevgeni Grib, Anatoli Kanapljov, Daniel Kirsipuu, Andrus Laur, Aleksandr Prigorovski; Berthe Weill, galeriimaniik: Nadezda Antipenko, Galina Lauš, Triinu Leppik; lilleüüja: Eve Andre, Galina Lauš, Marika Muiste

Linnarahvas, arst, viuldaja, baaripidaja, Academie Colarossi õpetaja, üliõpilased, portreed, nägemus, politsei, prostituudid, modell, lilleneiud:
Eesti Rahvusballlett